

УДК 930.253:069.01УВАН:929Міяковський

О. Сидорова, методист
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВНЕСОК В. МІЯКОВСЬКОГО У ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЮ-АРХІВУ УВАН У США

Стаття присвячена визначенню ролі відомого українського архівіста В. Міяковського у процесі заснування та функціонування Музею-архіву Української вільної академії наук у Нью-Йорку, який продовжив традиції Музею визвольної боротьби України у Празі. Розкрито внесок ученого у збирання та збереження української історичної та культурної спадщини за кордоном, комплектування архівної, книжкової та музейної колекцій Музею-архіву УВАН. Відзначено, що важливе місце в діяльності В. Міяковського займало дослідження біографії і творчої спадщини Т. Шевченка. Охарактеризовано заходи вченого щодо заснування та розгортання діяльності Інституту шевченкознавства Української вільної академії наук, організації шевченкознавчих конференцій, видання щорічників "Шевченко" у 1953-1964 рр., в яких публікувались вагомі дослідження життя та творчості Кобзаря. Визначено ініціативи В. Міяковського щодо вивчення та видання зібраних у Музеї-архіві УВАН документів та передачі частини фондів до вільної України.

Ключові слова: Музей-архів УВАН, Музей визвольної боротьби України, В. Міяковський, Т. Шевченко, шевченкознавство, українська еміграція, архівна українка.

В умовах становлення української державності надзвичайно важливим є дослідження унікальних архівних документів, що зберігаються в найбільшому еміграційному архіві, створеному представниками української наукової інтелігенції на північноамериканському континенті – Музеї-архіві Української вільної академії наук (УВАН) у США. На жаль, архівні матеріали Музею-архіву УВАН до сьогодні залишаються маловідомими українським дослідникам, тому актуальність і доцільність дослідження історії формування цієї колекції та визначення внеску у цей процес В. Міяковського не викликає сумнівів.

Окремих аспектів поставленої проблеми торкалися М. Антонович та Л. Залеська-Онишкевич у статтях, присвячених загальній характеристиці діяльності В. Міяковського [3; 11]. Важливу інформацію персонального характеру, що допомагає реконструювати взаємини в еміграційному середовищі досліджуваного періоду, наблизитися до розуміння внутрішнього світу В. Міяковського та його оточення дають можливість спогади та епістолярії сучасників, зокрема О. Ізарського [11] та Ю. Лавріненка [12; 13]. В сучасній українській історіографії першою до аналізу історії створення, характеристики основних напрямів діяльності та складу архівних фондів Музею-архіву УВАН вперше звернулася М. Палієнко у статті "Скарбниця української історії в США (3 історії створення та діяльності Музею-архіву ім. Д. Антоновича Української Вільної Академії Наук)" та монографії, присвяченій функціонуванню архівних центрів української еміграції за кордоном [22; 23]. Водночас можна констатувати, що комплексного дослідження внеску В. Міяковського у процес створення та функціонування Музею-архіву УВАН у США не було здійснено.

Важливу джерельну інформацію щодо вивчення поставленої проблеми становлять спогади та епістолярії сучасників В. Міяковського, які брали участь у створенні Музею-архіву та формуванні його колекції, а також матеріали ювілейних збірників та періодичних видань УВАН, зокрема підготовлених В. Міяковським, О. Волошиною та Т. Іванівською з нагоди 20-ліття установи історичний нарис "Музей-Архів ім. Дмитра Антоновича Української вільної академії наук (1945–1965)" [19, с. 51-53].

Діяльність українських емігрантів із заснуванням Музею-архіву УВАН була розпочата відразу по закінченню Другої світової війни. В. Міяковський розглядав Музей-архів УВАН як продовження роботи Музею визвольної боротьби України (МВБУ), що протягом 1925–1945 рр. діяв у Празі під керівництвом професора Д. Антоновича [10].

Слід зазначити, що емігрантське життя для В. Міяковського розпочалося з Праги, куди вчений прибув з

родиною 8 квітня 1944 р. [1, арк. 67]. На запрошення директора Музею визвольної боротьби України Д. Антоновича, він разом з В. Дорошенком, Л. Окішневичем та деякими іншими фахівцями музейно-архівної та бібліотечної справи, що виїхали з України, став співробітником МВБУ в Празі. Наприкінці 1944 р. Д. Антонович тяжко захворів і директором музею було призначено В. Дорошенка, а В. Міяковський спільно із С. Наріжним, С. Сірополком, Є. Вировим, К. Антоновичем та іншими співробітниками в складних умовах воєнного часу сумлінно виконували музейну роботу, забезпечуючи діяльність МВБУ [21, с. 44-45].

14 лютого 1945 р. під час бомбардування Праги американською авіацією одна з бомб вибухнула перед Українським домом, внаслідок чого було зруйновано фронтон будинку і знищено значну частину бібліотеки, архіву та музейних експонатів МВБУ. С. Наріжному, В. Дорошенку, В. Міяковському, іншим працівникам і прихильникам музею ціною "надлюдських зусиль" вдалося врятувати уцілілі матеріали МВБУ загальною кількістю понад сорок тонн (1 млн. од. зб.), перевізши їх до підвалів Національної та Університетської бібліотек у Клементинумі, архіву Міністерства внутрішніх справ ЧСР та до Українського історичного кабінету при Міністерстві закордонних справ ЧСР [21, с. 45-46; 22, с. 267].

Наприкінці війни значна частина українських емігрантів, остерегаючись переслідувань з боку радянських спецслужб, була змушена виїхати з Чехо-Словаччини до західних зон окупації. 12 квітні 1945 р. управа МВБУ видала В. Міяковському і Д. Дорошенку, які виїжджали з Праги, спеціальні мандати, що наділяли їх повноваженням збирати пам'ятки української історії для колекції МВБУ на Заході, вони ж мали відшукати можливі засоби для перевезення матеріалів музею до нейтральної зони. Дане доручення стало поштовхом для створення майбутнього Музею-архіву УВАН. У нарисі, присвяченому 20-літтю його діяльності, одним з авторів якого був В. Міяковський, зазначалося, що ідея музею-архіву як центрального сховища для збирання і збереження матеріалів з історії української еміграції виникла відразу по закінченні Другої світової війни: "Ще в дорозі до пізніших місць розселення в Німеччині, в судетському містечку Вімперку (Вінтенберг) в травні 1945 р. на підставі мандату празького Музею Визвольної Боротьби придбані були перші експонати майбутнього Музею УВАН: українські календарі, видані І. Штайнбреном в цьому місті на початку ХХ сторіччя, а в баварському селищі Трансфельдені від автора – рукописна збірка поезій Юрія Чорного, поета "празької школи" з його автобіографією і фото. Цим покладено було початок з одного

боку фонду друкованих видань і з другого – майбутнього літературного архіву" [18, с. 3].

Наприкінці травня 1945 р. В. Міяковський, С. Драгоманов, П. Ковалів, О. Косач-Кривинюк, О. Оглоблин, Л. Окіншевич, Н. Полонська-Василенко, В. Щербаківський та ін. прибули до с. Трансфельден, що розташоване біля м. Пассау в Баварії, де зупинилися на декілька місяців. За спогадами Н. Полонської-Василенко, "з ініціативи В. Міяковського відродилося там Історично-філологічне товариство при Українському вільному університеті" [24, с. 522-524].

10 жовтня 1945 р. В. Міяковський і О. Косач-Кривинюк з родинами переїхали до табору переміщених осіб Сомме-Казерне в Авґсбурзі. Того ж дня науковцями було прийнято рішення про заснування Українського музею, першим "приміщенням" якого стало "пуделко з американських продуктів" – збита з дощок скриня, що зберігалася під сходами одного з блоків табору [12, с. 1], згодом для музею вдалося облаштувати декілька кімнат. З самого початку Музей-архів в Авґсбурзі поставив собі за мету збирати матеріали для майбутніх сховищ вільної України. Разом з іншими українськими бібліотеками та музеями, які тоді виникли на території окупованої Німеччини, Музей-архів розгорнув роботу щодо збирання друкованих та архівних матеріалів з історії української еміграції. Друковані видання відразу збиралися у кількох примірниках, оскільки у майбутньому їх планувалося передати до бібліотечних осередків в Україні та українських бібліотек Праги, Мюнхена, Рима, Парижа тощо [18, с. 3].

В. Міяковський також був одним із співзасновників Української вільної академії наук, яка постала 16 листопада 1945 р. в Авґсбурзі і мала на меті сприяти розвитку української науки у вільному світі. Музей-архів, як і створена В. Міяковським бібліотека, стали структурними підрозділами УВАН, якими керував вчений [2, с. 75]. Відзначаючи роль науковця у створенні УВАН і Музею-архіву, М. Антонович наголошував: "В. Міяковський, крім того, що був визначним дослідником громадських рухів 19 сторіччя на Україні та непересічним літературознавцем, був також зразковим архівістом і бібліографом. Ще наприкінці 1945 року він заснував при УВАН Архів-Музей і Бібліотеку, які завдяки його вкладові праці швидко розрослися та існують дотепер як найкращі установи такого роду поза межами України. В. Міяковському, очевидно, належить також ініціатива у віднайденні самої назви "Українська вільна академія наук", в чому його підтримав Петро Курінний. Принаймні автор цих рядків вперше почув проект назви УВАН саме від Володимира Варламовича" [2, с. 76].

14 січня 1946 р. в УВАН було створено групу історії та теорії літератури, яку очолив Л. Білецький, його заступником став В. Дорошенко, а секретарем цієї наукової групи було обрано В. Міяковського [2, с. 74]. Заходами В. Дорошенка і В. Міяковського 16 липня 1946 р. в УВАН була організована секція книгознавства, яку за пропозицією Володимира Варламовича очолив український бібліограф і книгознавець Л. Биковський [5, с. 125]. У 1948 р. В. Міяковський став дійсним членом УВАН й надзвичайним професором кафедри української літератури філософського факультету Українського вільного університету (УВУ) у Мюнхені, а роком раніше, у 1947 р., вченого було обрано дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) [15, с. 170, 176, 180].

Під час перебування у Німеччині В. Міяковський співпрацював з часописами "Заграва", "Наше життя", "Українські бібліологічні вісті", "Українські вісті" тощо, на шпальтах яких побачила світ низка праць вченого. У журналі "Сьогодні і минуле" вийшла стаття В. Міяковського, присвячена діяльності УВАН ("Українська Вільна Акаде-

мія Наук (1945–1947)", і як окреме видання УВАН праця вченого "Автограф Шевченка 1857 р.". В "Енциклопедії українознавства", що вийшла у 1949 р. у м. Сарсель (Франція), було надруковано статтю В. Міяковського "Архіви та архівна справа", у якій вчений вперше поставив питання про витоки української архівістики [16, с. 52].

Досвід, набутий В. Міяковським під час довголітньої роботи в українських архівах, та його натхненна праця сприяли розбудові Музею-архіву УВАН. На переконання М. Палієнко, яка дослідила історію формування архівних центрів української еміграції, саме В. Міяковський відіграв визначальну роль у створенні та становленні Музею-архіву УВАН як української архівної інституції загальнонаціонального значення [22, с. 413-414].

На високий фах історика-архівіста та його видатний вклад в організацію українського архівного руху за кордоном звертають увагу й інші дослідники та автори спогадів про вченого. Так, за оцінкою Т. Борисюк, В. Міяковський був "надивовижу працюючий і надміру скромний. У найнеможливіших умовах таборів Ді Пі він, одержимий ідеєю організації архіву, невтомно збирав документ до документа: оголошення таборового життя, періодичні видання, автографи ще не відомих тоді літераторів і т. п. Як архівіст знав ціну кожному папірцю" [6]. За спогадами Ю. Лавріненка, який вважав вченого організатором та ініціатором усього архівного руху українців в еміграції, В. Міяковський "здобував майже все і у всіх, не раз купував за власні гроші, а часом і ніби конфіскував... В. Міяковський знав і здійснював наукові принципи і правила архівної справи. Це не аматор, а фахівець. Він відокремлював у собі приватного читача з власним смаком і уподобанням від відповідального перед майбутнім керівника архіву, з другого боку, тримався принципу, що для національного сховища нема поганих творів... Він переконував багатьох провадити особистий чи родинний архів, не викидати листування, фотографії тощо" [12, с. 2]. Як зазначала Л. Залеська-Онишкевич, розуміючи наукове значення особистих архівів, В. Міяковський рекомендував українським вченим, літераторам, громадсько-культурним діячам і політикам передавати власні архіви на збереження до Музею-архіву УВАН [10, с. 527].

З Музеєм-архівом в Авґсбурзі співпрацювало Товариство з охорони пам'яток на чужині, що у цей період діяло при УВАН. Члени товариства активно збирали друковані й рукописні матеріали та музейні експонати у збірних пунктах Авґсбургу, Ашафенбургу і Берхтесгадену. Протягом 1945–1949 рр. співробітникам Музею-архіву в Авґсбурзі вдалося зібрати до 90 % усієї друкованої продукції української еміграції американської зони окупації Німеччини. Станом на 1 січня 1948 р. у Музеї-архіві нараховувалося 29 620 одиниць друкованих видань. У Музею-архіву в Авґсбурзі відклалися матеріали ліквідованих таборів: Ашафенбург, Берхтесгаден, Ганав, Регенсбург [18, с. 4; 12, с. 2; 15, с. 180].

Наприкінці 1940-х рр. значна частина українських вчених, що брала участь у діяльності УВАН в Європі, стала переїжджати до Канади і США, де почали організовуватися відділи і представництва УВАН. За ініціативи В. Міяковського, у Нью-Йорку постала філія Музею-архіву у складі В. Шугаєвського, Т. Олесіюка і Л. Биковського, яким Володимир Варламович з 1949 р. почав пересилати з Німеччини пакунки зі збірками Музею-архіву [5, с. 126]. Спочатку матеріали зберігалися у будинку власника української книгозбірні Мирона Сурмача, згодом об'єднання українських емігрантів "Самопоміч" надало для УВАН та Музею-архіву кімнати у своєму помешканні. Окремі документи до США перевіз В. Міяковський, який з родиною приїхав до Нью-Йорка у 1950 р., але основна частина архівної колекції (150 папок у 47 великих дерев'яних скринях) була перевезена

через океан у 1952 р. за допомогою Злученого Українського Американського Допомогового Комітету (ЗУАДК). Дієву допомогу В. Міяковському у розгортанні діяльності Музею-архіву в США надали Каленик Лисюк і Петро Задорецький [18, с. 4-5; 12, с. 2; 5, с. 126].

Після переїзду до США В. Міяковський, щоб заробити на життя, деякий час доглядав за будинком у Бронксі – одному з районів Нью-Йорку. Це, крім коштів, давало можливість Міяковським мати своє помешкання.

Першим президентом УВАН у США було обрано професора М. Ветухова. Секретарем УВАН протягом 1950–1952 рр. був В. Міяковський. Один з членів управи УВАН Ю. Луцький, характеризуючи роботу УВАН на початку 1950-х рр., зазначав: "Якщо Ветухів був головою УВАНу, то її серцем безумовно був Володимир Варлаамович Міяковський. Він пересиджував днями і вечорами в архіві-музеї, де була непогана бібліотека. На його бажання, ті наші видавництва, що надсилали нам свої видання, повинні були присилати три примірники – київський, харківський і львівський... Міяковський був дуже милою людиною і в ньому я бачив тип чи не останнього "наддніпрянського" нашого вченого" [14, с. 85].

В. Міяковський брав активну участь у роботі історичної, літературознавчої, книгознавчої секцій, а також комісії з історії еміграції в США та єврейсько-українських стосунків, що діяли при історично-філологічно-філософському відділі УВАН у США [3, с. 99]. За участі В. Міяковського була створена Комісія чорноморських справ, що стала "ідейним продовженням" Українського чорноморського інституту у Варшаві, який під час Другої світової війни вивчав і прогнозував політичні та економічні проблеми, що постануть перед Україною після здобуття нею незалежності. За спогадами Л. Биковського, Володимир Варлаамович "пильно вчащав" на засідання секцій та комісій УВАН і "завжди річево й приязно забирав слово" [5, с. 126].

У США В. Міяковський багато працював науково. Як зазначав О. Домбровський, "це був дійсний Воїн на барикадах змагань за остаточну перемогу української науки і Правди, який боровся не за ордени і похвали, а совість чесного українського науковця" [8]. В. Міяковський взяв участь в англійському виданні УВАН "Аннали", опублікувавши в першому його номері розвідку "The Decembrist Milieu in the Diary of Pelagja Rosciszewska" (1951). Як зазначив Ю. Луцький, дана стаття В. Міяковського "про українські відгуки про декабристів належала до правдивої науки" [14, с. 84]. Декілька праць вчений написав для наукового видавництва "Research Program on the USSR", з яких були опубліковані "Kostomarov's Book of Genesis of the Ukrainian People" і "Bakunin and the Russian Jacobins and Blanquists as Evaluated by Soviet Historiography".

Але найбільше В. Міяковський працював у галузі шевченкознавства. У 1951 р. під егідою Інституту шевченкознавства УВАН вчений опублікував працю "Автограф Шевченка 1860 р.". В. Міяковський ініціював видання річника "Шевченко" і був редактором десяти його випусків, що вийшли у Нью-Йорку протягом 1952–1964 рр. У цьому науковому збірнику дослідник оприлюднив 28 розвідок, присвячених життю та діяльності Кобзаря. У 1962 р. у відомому славистичному видавництві Мутон в Газі було видано підготовлений В. Міяковським і Ю. Шевельовим великий англійський збірник "Тарас Шевченко, 1814–1861" з працями укладачів та Д. Горнякевича, П. Зайцева, Ю. Лавріненка, П. Одарченка, В. Ревуцького і М. Шлемкевича [13, с. 29].

Починаючи з 1946 р. УВАН щорічно проводила наукові конференції, присвячені Т. Шевченку. Саме на Шевченківській конференції 1948 р. остаточно сформувався Інститут шевченкознавства УВАН, першим директором якого був П. Зайцев. Згодом Інститут шевченко-

знавства УВАН послідовно очолювали Л. Білецький, В. Дорошенко і В. Міяковський [13, с. 28]. Володимир Варлаамович брав активну участь у Шевченківських конференціях. Так, на конференції у 1964 р. В. Міяковський зробив доповідь "П'ятнадцять років шевченкознавчої праці УВАН", яка 5 квітня того ж року була опублікована в "Українських вістях" (дана публікація не увійшла до бібліографічного покажчика вченого) [13, с. 28; 7]. А 28 жовтня 1967 р. на конференції, присвяченій 20-річчю Інституту шевченкознавства УВАН, він виступив із спогадами про видатного шевченкознавця і першого директора інституту П. Зайцева, які згодом побачили світ у журналі "Сучасність" [4, с. 6, 84]. 31 березня 1968 р. на черговій Шевченківській конференції В. Міяковський виголосив доповідь про обставини похорону Т. Шевченка на Чернечій горі під Каневом і участь у ній Г. Честахівського, яку ілюстрував неопублікованими документами і оригінальними фотографіями Г. Честахівського [4, с. 6]. Слід додати, що до Шевченківських конференцій, як й інших наукових форумів, які проходили під егідою УВАН, Музей-архів на чолі з В. Міяковським владствував тематичні експозиції фотографій та матеріалів.

У 1961 р. УВАН вирішила проблему власного приміщення, купивши на 100-й вулиці Нью-Йорку колишній будинок Публічної бібліотеки, який знайшов В. Міяковський. Для Музею-архіву і бібліотеки було виділено два поверхи будинку, що дало змогу вченому розпочати роботу над упорядкуванням їх фондів, які на той час "фантастично розбухли". Як зазначав Ю. Лавріненко, для Володимира Варлаамовича настав "довгожданий і вимріяний момент: можливість перетворити невпорядковані купи матеріалів на справжній Музей-Архів Академії..." [12, с. 3].

Про напружену роботу В. Міяковського у Музей-архіві УВАН протягом першої половини 1960-х рр. знаходимо інформацію у його листі від 27 липня 1963 р. до О. Ізарського, у якому вчений писав: "...останні місяці пішли в мене виключно на роботу в Музеї. Нічим іншим я не в стані був займатися, відклав усю свою не тільки переписку з милими кореспондентами, але й розпочаті літературні праці. Одноманітність праці страшно мене стомлювала, я встигав лише дещо прочитати перед сном. А вранці вже з ½ на 9 на роботі в музеї і з невеличкими перервами на сніданок і обід до 9 веч[ора] або й довше не вилазив нікуди з нашого нового розкішного будинку" [12, с. 52].

В. Міяковському вдалося залучити до роботи в Музей-архіві фахових помічників: бібліотекаря О. Волошину і музеєзнавця Т. Іванівську, які упродовж десятиріч сумлінно працювали у музеї і бібліотеці. До 20-ліття Музею-архіву УВАН В. Міяковський спільно з О. Волошиною і Т. Іванівською підготували низку публікацій про його діяльність у 1945–1965 рр. [18; 19; 20].

У 1960-ті рр. остаточно сформувалася структура Музею-архіву УВАН, яка складалася з трьох основних відділів: 1) друкованих видань і книжкових колекцій, 2) рукописних пам'яток та архівних колекцій, 3) речових пам'яток і музейних колекцій. Співробітники Музею-архіву під керівництвом В. Міяковського провадили інтенсивну роботу із систематизації, класифікації, описування і каталогізації матеріалів, працювали над створенням єдиного каталогу друкованої продукції, до якого окремо укладали іменні, географічні й тематичні індекси. Музей-архів УВАН регулярно організовував та проводив тематичні історичні, літературні та мистецькі виставки й експозиції та надавав матеріали дослідникам для використання в наукових працях. В. Міяковський, який був "серцем і душею" Музею-архіву УВАН, "постійно піклувався про поповнення його колекцій та координував, спрямовував і власним прикладом надихав на самовіддану працю своїх колеґ" [22, с. 419].

Як прибічник продовження традиції в еміграції В. Міяковський вважав за потрібне зберегти пам'ять про діяча, який зробив визначний вклад у розвиток української культури за кордоном. Вшановуючи пам'ять видатного організатора музейно-архівної справи в еміграції та на відзнаку його великого внеску в українську науку, у 1966 р. Музею-архіву УВАН було надано ім'я Дмитра Антоновича – директора Музею визвольної боротьби України, що протягом 1925–1945 рр. діяв у Празі.

Не зважаючи на велику зайнятість в Музеї-архіві, В. Міяковський написав велику працю про Д. Антоновича, яка як окреме видання УВАН вийшла в 1967 р. у серії "Українські вчені". У праці було зроблено ґрунтовний аналіз мистецтвознавчої спадщини Д. Антоновича, його науково-педагогічної і громадсько-культурної діяльності, розкрито роль вченого в організації науково-культурного життя української еміграції та зазначено, що "у двадцятиріччя з дня смерті Дмитра Володимировича Антоновича сталася постанова Української Вільної Академії Наук у США про надання його імені установі, що поставила собі за мету продовжити його роботу і зберігати пам'ять по його невтомній і плідній діяльності – в Музеї-Архіві імені Дмитра Антоновича Української Вільної Академії Наук" [17, с. 37].

В. Міяковський вбачав у Музеї-архіві ім. Дмитра Антоновича УВАН не тільки сховище документальних джерел. Вчений мав намір організувати видання зібраних документів, зокрема, планував створити серію "Бібліотека українських мемуарів", яка мала б складатися із спогадів та автобіографій українських діячів, а також іноземців, які писали про Україну [10, с. 528]. В. Міяковський наполегливо заохочував діячів до написання споминів, бо розумів, що "треба по гарячих слідах збирати мемуари сучасників", за що їм буде "велика дяка від майбутніх істориків" [5, с. 125]. За свідченням О. Филиповича, сам В. Міяковський мав намір написати спогади "про трьох Михайлів: Могилянського, Новицького і Драй-Хмару, але клопоти з Музеєм-архівом УВАН перешкодили здійснити цей намір" [25, с. 109].

У 1969 р. до 80-річчя науковця на сторінках журналу "Український історик" була опублікована стаття М. Антоновича "Володимир Міяковський", у якій автор відзначив, що ювіляр є "душею праці Архіву-Музею при УВАН" [3, с. 99], а для досліджень Володимира Варламовича характерна "незвичайна докладність, точність і солідність" [3, с. 101]. Зі свого боку В. Міяковський надіслав редактору "Українського історика" Л. Винару листа, у якому подякував за дану публікацію і з притаманною йому скромністю зазначив, що, на його погляд, стаття М. Антоновича є "невідповідно перебільшеною" [9, с. 756]. Підсумовуючи з власну наукову діяльність, вчений наголосив, що вважає справою свого життя, якій віддав шістьдесят років, – "збирання і рятування культурних цінностей" [9, с. 756].

В. Міяковський до останніх днів свого життя працював у Музеї-архіві УВАН, який під його керівництвом став найбільшим українським архівом поза межами України. Вчений мріяв передати частину фондів Музею-архіву до вільної України, але не судилося – він помер 22 березня 1972 р. у Нью-Йорку.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, слід виокремити декілька основних положень. Прототипом Музею-архіву УВАН виступив Музей визвольної боротьби України, що протягом 1925–1945 рр. діяв у Празі під керівництвом Д. Антоновича. Його документальні зібрання було вивезено у повоєнний період до СРСР та приміщено у спецфонди під умовною назвою Празький український архів. Важливим чинником, що посприяв формуванню УВАН, став колектив однодумців з українських науковців в еміграції.

Розроблена В. Міяковським структура Музею-архіву УВАН складалася з трьох основних відділів: 1) друкованих видань і книжкових колекцій, 2) рукописних пам'яток та архівних колекцій, 3) речових пам'яток і музейних колекцій. Музей-архів УВАН під керівництвом В. Міяковського проводив активну діяльність збирання, систематизації, класифікації, описування і каталогізації архівної зарубіжної україніки. Важливе місце у роботі Музею-архіву посідала популяризація української історико-культурної спадщини, яка полягала в організації та проведенні наукових конференцій, тематичних історичних, літературних та мистецьких виставок та експозицій, виданні наукових праць.

В. Міяковський входив до когорти українських учених, що відіграли визначну роль в організації наукового та культурного життя української еміграції у перші десятиліття після Другої світової війни. Він був співзасновником і багаторічним керівником низки українських науково-культурних установ за кордоном. Справжнім пам'ятником видатному українському історико-архівісту став сам Музей-архів УВАН, документальні колекції якого нині є важливим джерелом досліджень з історії України.

Список використаних джерел:

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 269, оп. 2, спр. 106, 84 арк.
2. Антонович М. 50-річчя Української Вільної Академії Наук / Марко Антонович // Український історик. – 1995. – №. 1–4 (124–127). – С. 73–81.
3. Антонович М. Володимир Міяковський / Марко Антонович // Український історик. – 1969. – № 1–3. – С. 95–101; 1972. – № 1–2. – С. 116–119.
4. Ахрїмович О. Підсумки діяльності Української Вільної Академії Наук в 1967/8 академічному році / О. Ахрїмович. – Нью-Йорк: УВАН, 1969. – 10 с.
5. Биковський Л. Володимир Варлаамович Міяковський (спогади) / Л. Биковський // Український історик. – 2005. – Т. XLII. – № 2–4 (166–168). – С. 123–128.
6. Борисюк Т. Замість післямови. Оглядаючись у минуле / Т. Борисюк // Сучасність. – 1995. – № 4. – С. 167.
7. Вибрана бібліографія праць В. Міяковського // Міяковський В. Недруковане і забуте. Громадські рухи дев'ятнадцятого сторіччя. Новітня українська література / за ред. М. Антоновича. – Нью-Йорк: УВАН, 1984. – С. 21–33.
8. Домбровський О. Пам'яті професора Володимира Міяковського / Олександр Домбровський // Свобода. – 1973. – 13 квітня. – № 69. – С. 3.
9. З листів Володимира Міяковського // На службі Клію. Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Винара, на пошану 50-ліття його наукової діяльності / гол. ред.: М. Брайчевський [та ін.]; редкол.: М. Жулинський [та ін.]. – К.; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Л., 2000. – С. 753–756.
10. Залеська-Онишкевич Л. Володимир Міяковський (1888–1972) / Л. Залеська-Онишкевич // 125 років Київської української академічної традиції 1861–1986 : збірник / за ред. М. Антоновича. – Нью-Йорк: УВАН, 1993. – С. 517–539.
11. Ізарський О. Володимир Міяковський: зустрічі й листи / Олександр Ізарський // Сучасність. – 1972. – № 6 (138). – С. 46–56.
12. Лавріненко Ю. Від пуделка до будинку з колонами (Етюд про один науковий подвиг) / Юрій Лавріненко // Нові дні (Торонто). – 1972. – Лютий (№ 265). – С. 1–3, 25.
13. Лавріненко Ю. УВАН у Шевченківські роковини 1961–1964 років / Ю. Лавріненко // Українська Вільна Академія Наук. Ювілейне видання. – Нью-Йорк, 1967. – С. 28–30.
14. Луцький Ю. Початки "Анналів" / Ю. Луцький // Український історик. – 1995. – № 1–4. – С. 82–86.
15. Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні / В. Маруняк. – Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Беля, 1985. – Т. I: Роки 1945–1951. – 432 с.
16. Матяш І. Вадим Модзалевський і Володимир Міяковський: співпраця на ниві архівістики // Матяш І. Б. Особа в українській архівістиці. Біографічні нариси / І. Б. Матяш. – К., 2001. – С. 32–56.
17. Міяковський В. Дмитро Антонович / Володимир Міяковський. – Вінніпег: УВАН, 1967. – Серія: Українські вчені. – Вип. 14. – 48 с.
18. Міяковський В. Музей-Архів ім. Дмитра Антоновича Української вільної академії наук (1945–1965) / В. Міяковський, О. Волошина, Т. Іванівська. – Нью-Йорк, 1967. – 12 с.
19. Міяковський В. Музей-Архів ім. Дмитра Антоновича Української вільної академії наук / В. Міяковський, О. Волошина, Т. Іванівська // Українська Вільна Академія Наук. Ювілейне видання. – Нью-Йорк, 1967. – С. 50–58.
20. Міяковський В. Музей-Архів ім. Дмитра Антоновича Української вільної академії наук / В. Міяковський, О. Волошина, Т. Іванівська // Свобода. – Нью-Йорк, 1966. – 26 серпня – С. 5.

21. Мушинка М. Музей Визвольної боротьби України та доля його фондів: історико-архівні нариси / М. Мушинка. – К: Державний комітет архівів України, 2005. – 158 с.
22. Палієнко М. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій) / Марина Палієнко. – К.: Темпора, 2008. – 688 с.
23. Палієнко М. Скарбниці української історії в США (3 історії створення та діяльності Музею-архіву ім. Д. Антоновича Української Вільної Академії Наук) // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2002. – Т. 8. – С. 204-210.
24. Полонська-Василенко Н. Спогади / Н. Д. Полонська-Василенко. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2011. – 591 с.
25. Филипович О. Володимир Варламович Міяковський: спогади / О. Филипович // Сучасність. – 1984. – № 4. – С. 107-115.

References

1. Centralny derzhavnyy arxiv hromads'kyy ob'yednan' Ukrayiny, fond 269, opis 2, sprava 106, 84 arkushy.
2. ANTONOVYCH, M. (1995) 50-richchya Ukrayins'koyi Vil'noyi Akademiyi Nauk. *Ukrayins'kyj istoryk*. 1-4 (124-127), 73-81.
3. ANTONOVYCH, M. (1972) Volodymyr Miyakovs'kyj. *Ukrayins'kyj istoryk*. 1-2, 116-119.
4. AKHRIMOVYCH, O. (1969) *Pidsumky diyal'nosti Ukrayins'koyi Vil'noyi Akademiyi Nauk v 1967/8 akademichnomu roci*. New York: UVAN.
5. BYKOVSKYJ, L. (2005) Volodymyr Varlaamovych Miyakovs'kyj (spohady). *Ukrayins'kyj istoryk*. Vol. XLII. 2-4 (166-168), 123-128.
6. BORYSYUK, T. (1995) *Zamist' pislyamovy. Ohlyadayuchys' u mynule. Suchasnist'*. 4, 167.
7. ANTONOVYCH, M. (1984) *Vybrana bibliohrafiya prac' V. Miyakovs'koho*. In: V. Miyakovs'kyj, ed. *Nedrukovane i zabute. Hromads'ki rukhy dev'yatnadcyyatoho storichchya. Novitny ukrayins'ka literatura / za red. M. Antonovycha*. New York: UVAN, pp. 21-33.
8. DOMBROVSKYJ, O. (1973) *Pam'yati profesora Volodymyra Miyakovs'koho*. *Svoboda*. 69, 3.
9. BRAJCHEVSKYJ, M. (2000) *Z lystiv Volodymyra Miyakovs'koho*. In: *Na sluzhbi Klio. Zbirnyk naukovykh prac' na poshanu Lyubomyra Romana Vynara, na poshanu 50-litnyyoho naukovo diyal'nosti* Kyiv; New York; Toronto; Paryzh; Lviv, pp. 753-756.
10. ZALES'KA-ONYSHKEVYCH, L. (1993) *Volodymyr Miyakovs'kyj (1888-1972). 125 rokiv Kyivskoyi ukrayins'koyi akademichnoyi tradytsiyi 1861-1986: zbirnyk*. New York: UVAN, pp. 517-539.

11. IZARS'KYJ, O. (1972) Volodymyr Miyakovs'kyj: zustrichi j lysty. *Suchasnist'*. 6 (138), 46-56.
12. LAVRINENKO, Y. (1972) *Vid pudelka do budynku z kolonamy (Etyud pro odyn naukovy podvyh)*. *Novi dni*. Toronto, 265, 1-3, 25.
13. LAVRINENKO, Y. (1967) UVAN u Shevchenkivsk'i rokivny 1961-1964 rokiv. In: *Ukrayins'ka Vil'na Akademiya Nauk. Yuvilejne vydannya*. N'yu-Jork, pp. 28-30.
14. LUC'KYJ, Y. (1995) *Pochatky "Annaliv"*. *Ukrayins'kyj istoryk*. 1-4, 82-86.
15. MARUNYAK, V. (1985) *Ukrayins'ka emihraciya v Nimechchyni i Avstriji po druhij svitovij vijni*. Myunkhen: Akademichne vydavnytvo d-ra Petra Beleya. Vol. I: Roky 1945-1951.
16. MATYASH, I. (2001) *Vadym Modzalevs'kyj i Volodymyr Miyakovs'kyj: spivpracya na nyvi arkhivistyky*. In: *Matyash I. B., ed. Osoba v ukrayins'kij arkhivistyky. Biohrafichni narysy*. Kyiv, pp. 32-56.
17. MIYAKOVSKYJ, V. (1967) *Dmytro Antonovych*. *Seriya: Ukrayins'ki vcheni*. Vinnep: UVAN.
18. MIYAKOVSKYJ, V., VOLOSHYNA, O., IVANIVSKA, T. (1967) *Muzej-Arkhyv im. Dmytra Antonovycha Ukrayins'koyi vil'noyi akademiyi nauk (1945-1965)*. New York: UVAN.
19. MIYAKOVSKYJ, V., VOLOSHYNA, O., IVANIVSKA, T. (1967) *Muzej-Arkhyv im. Dmytra Antonovycha Ukrayins'koyi vil'noyi akademiyi nauk*. In: *Ukrayins'ka Vil'na Akademiya Nauk. Yuvilejne vydannya*. New York: UVAN, pp. 50-58.
20. MIYAKOVSKYJ, V., VOLOSHYNA, O., IVANIVSKA, T. (1966) *Muzej-Arkhyv im. Dmytra Antonovycha Ukrayins'koyi vil'noyi akademiyi nauk. Svoboda*. New York, 26 August, 5.
21. MUSHYNKA, M. (2005) *Muzej Vyzvol'noyi borot'by Ukrayiny ta dolya joho fondiv: istoriko-arkhivni narysy*. Kyiv: Derzhavnyy komitet arkhiviv Ukrayiny.
22. PALIENKO, M. (2008) *Arkhivni tsentry ukrayins'koyi emihratsiyi (stvorennya, funkcionuvannya, dolya dokumental'nykh kolektsij)*. Kyiv: Tempora.
23. PALIENKO, M. (2002) *Skarbnytsya ukrayins'koyi istoriyi v SSHa (Z istoriyi stvorennya ta diyal'nosti Muzeju-arkhyvu im. D. Antonovycha Ukrayins'koyi Vil'noyi Akademiyi Nauk)*. In: *Studiyi z arkhivnoyi spravy ta dokumentoznavstva*. 8, 204-210.
24. POLONSKA-VASYLENKO N. (2011) *Spohady*. Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohyl'ians'ka akademiya".
25. FYLYPOVYCH, O. (1984) *Volodymyr Varlamovych Miyakovs'kyj: spohady*. *Suchasnist'*. 4, 107-115.

Надійшла до редколегії 16.03.15

O. Sydorova, Methodologist
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE CONTRIBUTION OF V. MIYAKOVSKYI TO THE FORMATION AND FUNCTIONING OF THE MUSEUM-ARCHIVE UVAN IN THE USA

The article is devoted to defining of the role of famous Ukrainian archivist V. Miyakovskiy in the process of foundation and functioning of the Museum-Archive of the Ukrainian Free Academy of Sciences in New York, which continued the tradition of the Museum of the Liberation Struggle of Ukraine in Prague. The scientist's contribution to collection and safekeeping of Ukrainian historical and cultural heritage abroad, acquisition of archives, books and museum collections of the Museum-Archive UVAN was shown. It was noted that the study of the Taras Shevchenko's biography and artistic heritage is important in V. Miyakovskiy activities. Were defined described the scientist's steps for the establishment and deployment of activities of Shevchenko Studies Institute of the Ukrainian Free Academy of Sciences, the organization of Shevchenko studies conferences, publication of yearbooks "Shevchenko" in 1953-1964 years, in which were published the valuable study about Kobzar's life and creative work. The initiatives of V. Miyakovsky on studying and publishing of the documents collected in the Museum-archive UVAN, and on transfer part of fund for independent Ukraine were defined.

Key words: the Museum-Archive UVAN, the Museum of the liberation struggle of Ukraine, V. Miyakovsky, T. Shevchenko, Shevchenko Studies, Ukrainian emigration, Archival Ukrainica.

УДК 314(430)

O. Трохименко, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПРОБЛЕМИ ЕТНОДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НІМЕЧЧИНИ

У статті розглядається ставлення сучасних німців до ймовірних наслідків демографічного старіння у Німеччині. Стаття базується на власному опитуванні автора, проведеному у Федеративній Республіці Німеччина, землі Північний Рейн-Вестфалія, м. Бонн у 2013 році. Особлива увага приділяється особистим оцінкам можливості зникнення німецького етносу з етнічної карти Європи, а також трансформації розуміння самого поняття "німець" у сучасній Німеччині під впливом політики мультикультуралізму. Автор висловлює думку, що у Німеччині наразі формуються ризики, котрі можуть розвинути у загрозу зникнення німецької мови в умовах мультикультурного суспільства та її перетворення у своєрідну суміш німецької із мовами країн походження мігрантів. Німці також ризикують, непомітно для самих себе, втратити місце титульної нації у власній країні. Зважаючи на те, що у Німеччині проявляється чітка тенденція до старіння населення, особливо у середовищі етнічних німців, а рівень народжуваності серед мігрантів високий, німецький етнос ризикує поступово розчинитися. Ігнорування цих тенденцій та проблем, пов'язаних із співжиттям представників різних культур, навіть цивілізацій у одній країні, може привести Німеччину до занепаду.

Ключові слова: німці, мультикультурне суспільство, німецька мова, демографічне старіння у Німеччині, мігранти.

У другій половині ХХ ст. Німеччина відкрила свої кордони для іноземців, ставши однією із основних країн-реципієнтів трудових мігрантів в Європі [35, с. 3]. Вже у 70-х рр., коли іноземним робітникам було дозволено пе-

ревозити і свої сім'ї [33, с. 62], німецьке суспільство зазнало кардинальних трансформацій – у Німеччині за короткий час з'явилася надзвичайно велика етнокультурна спільнота, ментальні і ціннісні характеристики якої знач-